

קול גדול

קול בכיתה. "אני מחוברת לאנשים שנשארו בשוליים"

היא רק בת 29 אבל כבר הספיקה לעשות תואר ראשון ושני במשפטים תוך כדי עבודה עם נוער במצוקה, לגמור דוקטורט ולהקים פרויקט חדש: אוניברסיטה לשכבות חלשות • מכורים לסמים, נשים מוכות ועבריינים מגיעים בזכותה ללמוד בפקולטות היוקרתיות ביותר • "יש בתוכי פצע שממאן להגליד", אומרת עדי קול. "אני יודעת מה זה להרגיש לא מספיק טובה, וזה מה שמריץ אותי" • עתיד בפוליטיקה? היא לא תתנגד

האלטרנטיבית שלה, כשתלמידיה הם אנשים שלא ראו מימיהם קמפוס, והמרצים הם סטודנטים מצטיינים שנבחרו בקפידה. "רציתי להביא לאוניברסיטה בני נוער ומבוגרים מחוץ לתל-אביב וסימנתי את גבולות הפריפריה שלי מחדרה עד אשדוד", היא מספרת. "היה לי ברור שכל ההוצאות יהיו עלי, אחרת אין סיכוי שהם יבואו. הכסף שעומד לרשותי הולך להסעות ולארוחה קלה, כי הרי אי-אפשר ללמוד על קיבה ריקה".

איך הגעת לאנשים?

"החלום שלי היה להסתובב עם מגאפון בשכונות, להכריז שאני מלמדת באוניברסיטה, ומי שרוצה מוזמן להגיע, אבל לא היה לי מספיק זמן לזה. פתחתי ספר טלפונים וחפשי גופים שקשורים לרשויות הרלוונטיות. התקשרתי, הצגתי את הרעיון, וביקשתי מהעובדים הסוציאליים שימצאו לי אנשים מתאימים ויעזרו לי לשבור על המחויבות שלהם להגיע פעם בשבוע וללמוד שיעורים אקדמיים במשך 22 שבועות. נפלתי על אנשים נפלאים שמיד התגייסו לעניין

תוכנית לימודים".

שום דבר בחיצוניותה השברירית של קול לא מסגיר את האנרגיות ויכולת ההפקה המרשימות שלה. היא בול-דורר רב-עוצמה. כמי שרואה את ייעודה כמחוללת שינוי חברתי, לא ביזבה זמן על סטאז' בסיום התואר הראשון במשפטים והעדיפה להמשיך בלימודים ובעשייה.

עם מגאפון בשכונות

ביולי השנה נפגשה עם פרופ' אריאל פורת, דיקאן הפקולטה למשפטים באוניברסיטת תל-אביב, עם פרופ' איתמר רבינוביץ', נשיא האוניברסיטה, ועם רב לאוטי מן, יו"ר הוועד המנהל. כולם התלהבו מהיוזמה ונתנו לה אור ירוק.

היא הוציאה מהם הבטחה למימון השנה הראשונה של הפרויקט, והקרון למפעלות חברתיים ע"ש עמירם סיוון העמידה לרשותה 75 אלף דולר. תוך ארבעה חודשים, כבר בלי עוזרים ויועצים, הקימה משרדה במרתף הפקולטה למשפטים את האוניברסיטה

בקמפוס הרמת-אביבי.

"הרעיון שלי היה לתת צ'אנס לאלו שוויתרו עליהם. לחבר בין מגדל השן לעם. להקים אוניברסיטה עממית שמיועדת להקנות ידע לאוכלוסיות חלשות באמצעות שימוש בסטודנטים. דמוקרטיזציה של הידע' – זה המוטו שמנחה אותי. אני רוצה לתת לאלו, שבגלל נסיבות חיים ושלא באשמתם, נמנע מהם לרכוש השכלה והם לא מרגישים שותפים בחברה", היא מרצה את משנתה בלהט של מכורה.

"גם הסטודנטים שמעבירים את הידע מרוויחים מההפקה. היית מאמינה שלסטודנט שמסיים לימודי משפטים לא יוצא, במשך שלוש וחצי שנות לימודיו, להיפגש עם מכור או עם מי שנמצא בהשגחת קצין מבחן? זה הרי אבסורד.

"כיוון שהשם 'אוניברסיטה עממית' תפוס, קראתי לפרויקט שלי 'אוניברסיטה בעם'. היה לי ברור שחייבים להתחיל בפקולטות החזקות: משפטים, רפואה ומינהל עסקים – שהם המקצועות שהכי קל למצוא בהם ידע מעשי שהוא רלוונטי לכולם. פשוט ישבתי והכנתי

ענת מידן

תצלומים: גלעד קוולוצ'יק

אני אשכנזייה, בלונדינית, שגדלה במשפחה ייקית ברמות-השבים, מקום יוקרתי ונחשב, אמא אחות, אבא טייס, אוטו יש לי דוקטור רט במשפטים, אבל אני הכי מחוברת לאלו עם החור בלב, שמסתובבים אבודים ברחובות", אומרת עדי קול בטון מתנצל. מילותיה נבלעות, כששלושה אר-טובוסים מגיעים למגרש החניה של הפקולטה לרפואה באוניברסיטת תל-אביב, ומתוכם יוצאים כמה עשרות גברים ונשים המוגדרים כמכורים-נקיים וקבוצת נשים מוכות, זרים לגמרי לנוף האוניברסיטאי.

קול (29) מחבבת, עוטפת, מתעניינת, רואה את חלום חייה מתממש מול עיניה ומודה שאין גבול לאושרה. כשאחד האנשים שואל אותה מה זה פקולטה, היא מקבלת עוד אישור לנחיצות היוזמה שלה – "אוניברסיטה בעם", שהחלה לפעול בשבוע שעבר

חדש ביתי לפרשת וישב

עברנו את פרעה?

השבוע, למשך מספר שעות, היה גורל המדינה תלוי בכלי דם זעיר ששייט בראשו של ראש הממשלה שרון. מבחינתו של הקריש לא היה שרון אלא בן־תמותה סתם. מבחינת המדינה, לא היה הקריש אלא אירוע מדיני־ביטחוני ממדרגה ראשונה. מצידם של הרופאים זכה האירוע להגדרה „אירוע מוחי קל“, והוא אכן חלף עבר די מהר, אבל היה משהו מלאכותי וקצת קפוא בחיוכי ההקלה שפוורו בנדיבות, שלא לדבר על הומור־בית־החולים שאפשר היה לחסוך מאיתנו, תודה. למן הרגע שבו חזרנו לנשום לרווחה, כלומר, מאותו רגע שבו דוברי בית־החולים לא נראו כאילו הם עצמם סוב־לים מהפרעה נשימתית, הופנתה תשומת הלב כלפי מצב בריאותו של שרון – הגיל המתקדם; בעיית המשקל; החיבה היתרה והת־מוהה־משהו ללוח־צה״לי מטוגן; כל אלו הפכו למוקד הדיון הציבורי. רי. כרגיל אנחנו מתעסקים בשאלה הלא־רלוונטית.

הציבור בארץ יכול לעשות מעט מאוד בנוגע לצמצום משמניו של שרון. עם כל הכבוד, בזה ייאלצו לטפל הוא עצמו וצוות רופאיו המסורים, ושיהיה בהצלחה. אבל שעות הבלבול סביב האירוע המוחי, קל ככל שיהיה, הבהירו את העובדה הפשוטה שאריק שרון הוא לא רק ראש ממשלת ישראל. אריק שרון הוא שיטת הממשל. אריק שרון הוא מדיניות הממשלה. אריק שרון הוא מצע המפלגה. מכאן נובעת גם התחושה, כאילו היה זה המוח של המדינה שעבר אירוע קל, אך דרמטי.

השאלה, אם כן, איננה מהם הסיכויים שגופו של שרון יעבור אי־רוע דומה בעתיד הקרוב, אלא אילו כלים עוד נותרו בארגו הכלים המידלדל של הדמוקרטיה הישראלית. והנה חווייתי האישית, השור־לית, מערב הקריש הקל: אינני זוכר מתי לאחרונה חשתי געגוע עמוק כל־כך לדמוקרטיה. לדמוקרטיה סתם. דמוקרטיה אפרורית. צולעת. אפילו כושלת. השיטה המרגיזה, שיש לה אינספור מגרעות, אך היתרון הגדול שלה הוא בכך שהיא מייתרת, ובעצם משליכה הציידה את הכריזמה האינסופית של המושל, האמפרור או הקיסר. אין לה צורך בכל אלו. במקום כריזמה מציעה הדמוקרטיה כללי משחק. ובדיוק לאותם כללים, נוחם עדן, התגעעתי בליל הקריש.

מצרים של ספר „בראשית“ היא ממלכה גדולה ועצומה, ובכל זאת היא חופפת לחלוטין את ממדיו של פרעה. פרעה הוא מצרים, ומצרים היא פרעה. שתי מילים נרדפות, פרעה ומצרים, כי ככה זה היה לפני שנולדה הרפובליקה והמדינה המודרנית. מבחינת יוסף שלנו, זה לא אסון גדול. במקום שממנו הוא בא, אחים זורקים זה את זה לתוך בורות, כך שסדרי מינהל תקיין הם הדבר האחרון שמטריד אותו. אבל דרך מסע הייסורים והתהפוכות של יוסף בן יעקב אפשר קצת להתרשם איך זה עובד במקומות כאלה, שבהם לשיטת הממ־של קוראים על שם המנהיג.

ראשית, קשה שלא לשים לב לכך שכל בעלי התפקידים מסביב לפרעה הם סריסים. הם נולדו כך או שמא סורסו לקראת הפריימי־ריז. הם כל־כך סריסים, עד שהרושם הוא שבשפה המצרית הפרעו־נית „סריס“ היא מילה נרדפת ל„שר“, „פקיד בכיר“ או „מקורות המקורבים...“.

אין שום טעם להתעלם גם מכך ששריו של פרעה ממלאים תפקידים די תמוהים. פרשת „וישב“ מפגישה אותנו בדיוק עם שלושה חברי קבינט, ואין זכר לשר ביטחון, אוצר או חוץ. בצוות „שרינו“ של פרעה יש אחד שהוא שר הטבחים, משנהו מתהדר בתואר שר האופים, והשלישי – איך לא? – שר המשקים. זה, כמדומני, מה שנ־קרא המטבחון המדיני. לשר האופים ולשר המשקים יש תפקיד מ־כזי בצירוף המקרים המופלא, אצבע אלוהים אם תרצו, שמתעתע ביוסף ומעלה אותו מבור הכלא אל צמרת הממשל המצרי. בבוקר עוד היה בבור, בערב כבר היה משנה למלך. ההלצה העממית אומ־רת שגם חלק גדול מהפוליטיקה הישראלית מורכב מאנשים שזה עתה קפצו מה„בור“ בקריה, אבל הם, להבדיל מיוסף, תמיד ידעו לפתור רק את החלומות שלהם עצמם.

יוסף קנה את עולמו, כידוע, אחרי שהגיש פתרון מוצלח לחלומותיהם של שר האופים ושר המשקים. אבל איך הגיעו השניים מלכתחילה אל בית־הכלא? הפסוק מעניק תיאור מאלף: „... חטאו משקה מלך מצרים והאופה, לארזיהם, למלך מצרים“ (בראשית מ', 1). מה היה חטאם של השניים? את זאת התורה לא מס־פרת, בעיקר מפני שבעולם שבו המלך הוא החוק, אין שום חשיבות למהות החטא. השניים לא עברו על החוקים, כי אין חוקים. הם חטאו למלך מצרים, ולו הפתרונים. גם הפסוקים מניחים שתיאור החטא לא רלוונטי, ומה שחשוב, מבחינה פלילית, הוא העובדה הבאה: „ויקצוף פרעה על שני סריסיו“. הוא נורא התעצבן, פרעה. קפץ לו הסעיף. כך, בשרירותיות פרעונית, מושלכים שני השרים לכלא. באותה שריר־תיות סתומה אחד מהם ישוחרר בסוף לביתו. השני ייצא אל הגרדום.

למו, כי פעם פרעה קוצף, ופעם רוח משובה מפעמת בו. שר האופים ז״ל כבר לא יוכל לשר „עברנו את פרעה, נעבור גם את זה“. שאלה גדולה היא האם אנחנו עצמנו יכו־לים להביט עדיין במראה ולומר שאכן עברנו את פרעה. ■

הכי קומוניקטיבי שאפשר. אני בורכתי באפשרות לל־מוד והנשים האלו, שיכולות להיות אמא שלי, לא זכו. אני מרגיש שזו כמעט שליחות להעביר להן את הידע שיש לי והשיא, מבחינתי, יהיה אם מישהי תפתח עסק קטן בזכות הקורס הזה“.

שפועה של הביורגריה

מאיפה הלהט הזה שלך, אני שואלת את קול, והיא נבוכה ובוחרת את המילים בקפידה. „יש לי פצע שממאן להגלדי. הפצע הזה מחבר אותי לאנשים שנשארו בשר ליים, שלא שייכים, והוא מריץ אותי להביא אותם לאר־ניברסיטה כדי לקבל את מה שאני קיבלתי ולתת להם תחושת שייכות.“

„אני מכירה את הצורך בקבלה מהחיים שלי. עברתי קשה את גיל ההתבגרות, רבתי עם הורי ובשלב מסוים היה בינינו נתק. עם אבא שלי, טייס נחשב, אני לא מ־ברת מגיל 16. הורי התגרשו, הוא בנה משפחה חדשה ואין לי מושג מה איתו. אנחנו ארבעה ילדים ורק איתי היתה לו, משום מה, בעיה. כל החיים חייתי בתחושה שהורי לא אוהבים אותי, שאף פעם לא הייתי מספיק טובה בשבילם.“

„למזלי, למרות שבקושי הייתי בשיעורים בתיכון, הוצאתי ציונים גבוהים במגמה ריאלי־פסיקלית והל־כתי ללמוד משפטים בירושלים מתוך רצון לשנות את העולם. במקביל ללימודים התנדבתי לעבוד עם נוער משכונות מצוקה, בעיקר מתוך החוויה האישית של לה־יות לבר בעולם. כשהייתי סטודנטית בשנה ב' יזמתי תוכנית להבאת נוער עברייני לאוניברסיטה, עברתי עם

החכורים נגמילה
(בתמונה) לומדים
רפואה מתוך רצון
להכיר את הגוף ואת
השפעת הסמים עליו

תמר גוד־סקי בנושא זכויות הילד וריכוזי את השדולה למען הילד בכנסת שהיא היתה היו־ד שלה.

„סיימתי את הלימודים כמצטיינת דיקאן וקיבלתי מלגה ללימודי תואר שני באוניברסיטת קולומביה בניו־יורק ומלגת קיום מקרן פורד היוקרתית והמשכתי שם לדוקטורט. גם בניו־יורק לא יכולתי רק להתפנן מהעיר ועברתי בהתנדבות עם ילדים בהארלם.“

„בעצם אני חיה במטרה להוכיח להורים שלי שאני בסדר, שאני שווה, ואיך זה שלא ראיתם את זה כל הש־נים. ברור לי שהשפעה של היחסים שלי עם הורי על חיי היא הרת־גורל. לא במקרה אני כל־כך עסוקה בע־שייה, לא במקרה חשוב לי להיות הכי טובה, לא במקרה בדקתי בדוקטורט שלי האם הורים בהכרח פועלים למען טובת ילדיהם. מההסתובבויות שלי ברחובות עם ילדים עבריינים ומהביורגריה הפרטית שלי למדתי שזה לא כך. מישהו אמר לי שלא אהיה שפוטה של הביר־גריה שלי אבל אני, מה לעשות, כן שפוטה.“

„היום אמא שלי ביחסים מצוינים איתי, אחרי שרא־תה שכולם נורא מעריכים אותי, קלטה שבכל זאת יש בי משהו טוב. את השיעורים הכי חשובים שלי בחיים למדתי מהסתובבות בשכונות מצוקה בירושלים, שם הבנתי מה זה החיים באמת. סטודנט לרפואה, משפטים, מינהל עסקים, לא יודע כלום על החיים האמיתיים, ואני חושבת שאני יכולה להיות גשר בין הכאן לשם.“

היא יודעת שיש הרואים בה עוף מוזר, ואחרים מ־די ביקים לה תארים הנעים בין משוגעת לנאיבית, אבל היא ממשיכה בעניין שלה וחוגגת. „מצאתי את המקום שלי. בשבילי החיבור בין האוניברסיטה האליטיסטית לשכבות החלשות הוא התגשמות פנטזיה. בטעות תקעו אותי בילדותי ברמות־השבים, הייתי צריכה לחיות במ־חנה יהודה או בקטמונים.“

קול טרם אמרה את מילתה האחרונה, ו״אוניבר־סיטה בעם“ היא לא סוף פסוק. התחום הפוליטי יותר מקורץ לה. ■

ואספו 180 מטופלים שלהם, כולם מאוכלוסיות נזקקות; נערות אתיופיות במצוקה, הורים מכים שנשלחו לשי־רות מבחן למבוגרים, מכורים לסמים שעברו גמילה ונ־שים מוכות. למדתי מהם תחומי העניין שלהם והחלטתי שבשנה הראשונה אני אקבע להם את תחומי הלימוד: המכורים לומדים רפואה מתוך רצון להכיר את הגוף ואת השפעת הסמים עליו, הנשים נפגעות האלימות ל־מדות מינהל עסקים כדי שיוכלו לשקם את חייהן, ומ־בוגרים שהורשעו באלימות במשפחה לומדים משפטים. „כולם מקבלים תעודת סטודנט וקלסר עליו נכתב בגדול ״אוניברסיטת תל־אביב״, למרות שהתלמידים לא נדרשים לכתוב במהלך השיעור, אין מבחנים ולא שיעו־רייבית. זאת כיוון שחלקם אינם יודעים לקרוא ולכתוב.“

״אמא, אני באוניברסיטה״

במפגש הראשון, שנערך בשבוע שעבר, בחנו שני הצדדים אלו את אלו בחשדנות, סקרנות, שמחה וקנאה. ״כשנכנסתי לאוניברסיטה כאבה לי הבטן, לא אהבתי את המקום. תמיד חשבתי שבאוניברסיטה יש אנשים אחרים, אבל אחרי השיעור הראשון שלי כאן, אני לא מרגישה שווה פחות וזה עושה לי טוב. אחרי שנים של סבל אני רואה קשת בענן״, סיכמה שרית (36), נפגעת אלימות, את המפגש הראשון שלה עם בית־הספר למי־נהל עסקים.

מוטי, רווק בן 40 שכל חייו נכנס ויצא מבתי־כלא על עבירות סמים, הגיע לשיעור הראשון בפקולטה ל־רפואה, כשהוא לבוש במיטב בגדיו – ״עושה כבוד לאר־ניברסיטה״, כהגדרתו. ״תמיד נכנסתי למקומות דרך

חור בגדר, פתאום נכנסתי לאוניבר־סיטה מהשער, זה היה מרגש. 25 שנים הייתי נרקומן, בקושי גמרתי כיתה ו', והנה אני יושב בכיתה ומק־שיב לשיעור על הלב ועל הנזקים שהסמים עושים לו. לא היה לי מושג שזה ככה, חשוב לי לדעת את זה. בשבילי ללמוד כאן זאת גאווה ומ־שהו שאני מקווה שייתן לי כוח.“

מקנא בסטודנטים הצעירים? ״האמת כן. אמרתי לעצמי תראה איפה הם ואיפה אתה. אני מדבר בשפה של הרחוב, הם מדב־רים בשפה שאני לא כל־כך מכיר. קצת התביישתי שאני לא יודע מה זה טחול, אבל העזתי והרגשתי טוב שיש משהו שמעניין אותי.“

אני לא מוותר לעצמי ונלחם באש ובמים לעשות משהו עם החיים שלי.“

אילנה (39), אם לשניים, גרושה אחרי שנים של אלימות: ״כשצעדתי על מדרגות הכניסה לאוניברסיטה אמרתי: ״אמא, בואי תראי איפה אני״. מגיל קטן חלמתי ללמוד, אבל החיים הובילו אותי למקום אחר, הייתי מחוקה לגמרי. כשחזרתי הביתה עם הקלסר שקיבלנו ועליו כתוב ״אוניברסיטת תל־אביב״, הבת שלי אמרה: ״אמא, אני גאה בך״. התרגשתי נורא. שנים חשבתי שאני לא שווה ולא מסוגלת לכלום, רק ללדת. חייתי בדיכוי, אבל היום הראשון באוניברסיטה הרים לי את הראש.“

אתי אמויאל (43), אם לארבעה, גדלה בשכונת הת־קווה עם 12 אחיה. לפני חצי שנה התגרשה אחרי 23 שנות נישואים אלימים. לפרנסתה היא עובדת כשרתת בבית־ספר. ״באתי לאוניברסיטה ישר מהעבודה, שעה לפני תחילת הלימודים. ישבתי בקפיטריה והעברתי בראש את החיים שלי כמו בסרט. ראיתי סטודנטים צעירים נכנסים ויוצאים וקניאתי. אמרתי לעצמי שחבל שההורים שלי לא השקיעו בי כמו שמשקיעים בהם, בטח הייתי במקום אחר בחיים.“

לאירית נתנאל (35) היתה ביקורת על השיעור הרא־שון באקדמיה. ״הסטודנטים מתייחסים אלינו כאילו אנ־חנו ברמת אפס. אני גרושה, אם לשלושה, מאפרת במקצועי, גרה בבתי־ים, טופלתי במרכז למניעת אלי־מות וככזאת אני מיד נכנסת אצלם לסטיגמה. הם חוש־בים שצריך להסביר לי את החומר כמו למפגרת. זה הרגיז אותי, למרות שאני יודעת שהכל מכוונות טובות. הם באו עם דעה קדומה עלינו וזה מעליב. נראה את הס־טודנטיות לניהול מתחלפות איתנו ליום אחד ועומדות במשימות שיש לנו.“

נועם קרב־אל, סטודנט שנה ג' לפסיכולוגיה וניהול, ניסה להסביר: ״היה לנו חודש להכין את הקורס ולא יד־ענו בדיוק את מי נפגוש. הכנו מצגות ידידותיות, הקפ־דנו שהשפה לא תהיה גבוהה מדי ושנעביר את הדברים